کتابشناسی تحلیلی پایان‌نامه‌های رضوی حوزوی ـ فاطمه یزدان پناه، راضیه سلیمانی
فصلنامه تخصّصی مطالعات قرآن و حدیث **سفینه**
سال یازدهم، شماره ۴۲ «ویژه پژوهش‌های رضوی»، بهار ۱۳۹۳، ص ۱۴۵ـ ۱۶۶

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

کتابشناسی تحلیلی پایان‌نامه‌های رضوی حوزوی

فاطمه یزدان‌پناه *
راضیه سلیمانی **

چکیده: پایان نامه‌ها، از منابع مهم اطلاعاتی و پژوهشی به شمار می‌روند که در نسخه‌های محدود تولید می‌شوند و باید در پژوهش‌های بعدی از آنها استفاده شود. نویسندگان در این گفتار، ۹۷ پایان نامه را شناسانده‌اند که در حوزه‌های علمیه ایران در مورد امام رضا علیه السلام نوشته شده است. بیشتر اینان همراه با چکیده عرضه شده‌اند. براساس این گفتار، بیشترین موضوعی که در پایان‌نامه‌ها بررسی شده، سیره اخلاقی –سیاسی امام رضا علیه السلام است، که ۳۹ عنوان (نزدیک به چهل درصد) را به خود اختصاص داده، و کمترین عدد، از آنِ موضوعهای حدیث و جلوه‌های تربیتی است که هر کدام ۲ پایان‌نامه بدان پرداخته‌اند.

کلیدواژه‌ها: پایان‌نامه/ پژوهش‌های رضوی – پایان‌نامه‌ها/ حوزه‌های علمیه – پژوهش‌ها.

---

*. کارشناس علم اطلاعات و دانش‌شناسی.
**. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی.

مقدمه

حضرت علی بن موسی الرضا علیه‌السلام به عنوان هشتمین حجّت خدا، همواره در طول تاریخ اسلام و تشیع جایگاه ویژه‌ای داشته است که این امر باعث گردیده آثار فراوانی از جمله کتاب، پایان‌نامه، مقالات پژوهشی و... درباره شخصیت ظاهری و باطنی، سیره فردی و عبادی، سلوک اخلاقی، نگرش اجتماعی و منش سیاسی ایشان به رشته تحریر درآید. در سال‌های اخیر نیز با توسعه تحصیلات تکمیلی و تخصصی‌تر شدن رشته‌های دانشگاهی و حوزوی، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های نگارش یافته در زمینه امام رضا علیه‌السلام افزایش یافته است. پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها از منابع مهم اطلاعاتی و پژوهشی به شمار می‌روند که با تلاش و کوشش دانشجویان و طلاب در پایان تحصیلات با ضوابط علمی و استاندارد زیر نظر اساتید راهنما و مشاور پدید می‌آیند و از آنجا که این منابع مانند کتاب در تیراژ زیاد چاپ و منتشر نمی‌شود، کمیاب و منحصر به فرد هستند، کمتر در دسترس محققان و پژوهشگران قرار می‌گیرند. لذا نیاز به معرفی و آشنایی پایان‌نامه‌ها در حوزه‌های مختلف وجود دارد. در زمینه بررسی ابعاد گوناگون شخصیت امام رضا علیه‌السلام نیز پایان‌نامه‌های حوزوی و دانشگاهی فراوانی تدوین شده که در پژوهش حاضر تعداد ۹۷ پایان‌نامه در بخش حوزوی گردآوری و ارائه شده است. در این اثر سعی بر این بوده که اطلاعات کتابشناختی پایان‌نامه‌ها با جستجو در منابع چاپی و الکترونیکی همراه با چکیدهٔ مختصری از آنها ارائه شود اما به دلیل محدودیت دسترسی به تمامی این آثار در برخی از پایان‌نامه‌ها به ذکر اطلاعات کتابشناختی در دسترس بسنده شده است و در برخی از پایان‌نامه‌ها نیز از ارائهٔ چکیده مربوط به پایان‌نامه‌هایی که دارای عناوین و موضوعات مشابه و مشترک بودند، و محتوای یکسانی را ارائه می‌دهند، به جهت تکراری بودن مباحث، خودداری شده است.

پایان‌نامه‌های حوزوی

۱. احمدوند، نفیسه. **بررسی احتجاجات امام رضا علیه‌السلام و مبانی عقلی آن**. استاد راهنما محمدمهدی گرجیان، استاد مشاور سیدمحمود موسوی. دانشگاه باقرالعلوم علیه‌السلام، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، گروه فلسفه و کلام اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۸. چکیده: اثبات وجود

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

خداوند متعال بر اساس اصول فلسفی نظیر اصل علیت و احتیاج معلول به علت در قالب براهین مختلفی نظیر برهان نظم، حدوث و حرکت از جمله مطالب مهمی است که در مناظرات امام رضاعلیه‌السلام مطرح می‌شود. در رساله، وحدت واجب تعالی را بر اساس اطلاق و گستره وجودی او و عدم محدودیت در ذات نامحدودش اثبات می‌نماید و سپس مطابق وجود بسیط و محض حق تعالی تمامی صفات کمالی را برای او اثبات و هر نقص و عدمی را از وی سلب می‌نماید. در اثبات ضرورت نبوت، برهان هدایت عامه و عدم نقض غرض از سوی خداوند حکیم در کلمات امام رضاعلیه‌السلام یافت می‌شود. معجزه و تلازم عقلی آن با صحت ادعای صاحبش دلیلی است بر صدق ادعای شخص نبی که در هر عصری متناسب با شرایط به نحوی خاص صورت می‌گیرد. قوس صعود و جایگاه امام در رأس قله وجود تبیین کننده ضرورت وجود امام به عنوان خلیفه خداوند در میان مخلوقات می‌باشد. در نتیجه امام بالضروره تمام مراتب کمالی و وجودی را واجد است. تعیین چنین فردی از عهده خلق خارج بوده و امری مختص به حق تعالی است که از طریق نبی یا امام قبلی به مردم اعلان می‌گردد.

۲. اسماعیلی، ملیحه. **تاریخ تشیع در ایران از امامت امام جعفر صادق**علیه‌السلام **تا شهادت امام رضا**علیه‌السلام. **دانشگاه** باقرالعلوم‌علیه‌السلام، رشته تاریخ، کارشناسی، ۱۳۸۱. چکیده: در این پژوهش بنا به ضرورت ابتدا مباحثی مقدماتی چون معنی لغوی و اصطلاحاتی تشیع، زمان پیدایش آن در کلیت جهان اسلام، چگونگی نفوذ تدریجی آن به ایران و عکس العمل اولیه ایرانیان در برابر آن پرداخته شده است. و به این نتیجه رسیده که ایرانیان از همان ابتدا با تشیع راستین آشنا شده و به سوی آن گرایش پیدا کرده بودند ولی آن را به طور رسمی نپذیرفتند. با پذیرش این نظریه، پژوهش وارد مراحل اصلی خود می‌شود و در فصول بعدی این گرایش اولیه پی‌گیری می‌شود.

۳. اصغری، خادم‌علی. **مواضع کلامی امام رضا**علیه‌السلام **در برابر انحرافات فکری و عقیدتی مذاهب اسلامی**. استاد راهنما مهدی فرمانیان، استاد مشاور عزالدین رضانژاد امیردهی. مرکز جهانی علوم‌اسلامی، مدرسه عالی فقه و معارف‌اسلامی، گروه فلسفه و کلام‌اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۵. چکیده: زمینه‌های فکری و شرایط فرهنگی دوران امام رضاعلیه‌السلام به گونه‌ای بود که مذاهب مختلف در حال تثبیت جایگاه خود در جامعه اسلامی بودند. در چنین موقعیتی، امام

رضاؑ با برخورداری از جایگاه و شأن علمی ویژه، مسئولیت تبیین انحرافات فکری و اعتقادی مذاهب مختلف را بر عهده گرفته، و با مناظرات و احتجاجات بسیار به رد شبهات پیرامون عقاید ناب اسلامی پرداخته و مبانی مذهب شیعه را تثبیت نمود. همچنین امام با دو رویکرد افراطی جبر و تفویض به مقابله پرداخته و راه میانه را به شیعیان نشان می‌داد. غلات، زیدیه، واقفیه و اهل حدیث، گروه‌های دیگری بودند که دیدگاه آنان در زمینه امامت، توحید، صفات خدا، قضا و قدر، هدایت و ضلالت، و تناسخ، مورد مقابله از سوی امام رضاؑ قرار گرفته است.

۴. افچنگی، طیبه. **شیعه در زمان امام رضاؑ**. استاد راهنما زهرا نیک‌فر. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه نرجس سلام‌الله‌علیها، سبزوار، کارشناسی (سطح دو). چکیده: این رساله از چهار بخش تشکیل شده است. بخش اول: بررسی معنی لغوی و اصطلاحی شیعه. بخش دوم: نظرات مختلف در باب پیدایش شیعه، سابقه شیعه در اسلام و تکوین آن به دستور پیامبر. بخش سوم: دوران زمامداری خلفای راشدین و هم چنین زندگی شیعه در دوران ائمه. بخش چهارم: قبل از ورود امام رضاؑ به ایران، علل گرایش ایرانیان به تشیع و به دنبال آن تشکیل حکومت‌های شیعی در ایران و قیام‌های شیعی و در ادامه، حضور امام رضاؑ در ایران و گسترش تشیع و به دنبال آن دعوت مأمون از امام رضا و تحمیل ولایتعهدی به ایشان مورد بحث قرار گرفته است.

۵. آقاخانی، حمیده. **سیره علمی، اخلاقی و سیاسی امام رضاؑ**. استاد راهنما هادیان. مجتمع الزهرا سلام الله علیها، کوی نصر تهران، ۱۳۸۶.

۶. آمور، حبیبه. **سیره اخلاقی، سیاسی، علمی امام رضاؑ**. استاد راهنما زینب سالمی‌فر. مدرسه علمیه فاطمه الزهرا سلام الله علیها، آبادان، ۱۳۸۶. چکیده: در این تحقیق بعد از معرفی حضرت رضاؑ، پدر و مادر و القاب ایشان در فصلی مجزا به برخی از خصوصیات برجستهٔ ایشان مانند ادب، تواضع، زهد و عبادت اشاره شده و سپس به معرفی اوضاع سیاسی و وقایع صورت گرفته میان امین و مأمون و روی کار آمدن مأمون عباسی پرداخته است. در آخر به نقشه شوم مأمون از طریق فراخواندن حضرت از مدینه به طوس و طراحی مناظرات مختلف

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

برای سنجش امام علیه السلام و به شهادت رساندن ایشان پرداخته است.

۷. امین، محمدرضا. **بررسی نهضت کلامی امام رضا** علیه السلام. استاد راهنما هاشم نیازی. موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، قم، گروه الهیات و معارف اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۱. چکیده: پس از آن که جامعه اسلامی شکل گرفت، بنا به دلائل متعددی مانند ظهور فرق مختلف کلامی اسلامی و غیر اسلامی و نفوذ آراء و افکار بیگانه، لازم آمد تا ائمه اطهار علیهم السلام به دفاع از عقائد اسلامی بپردازند. در این میان نقش امام رضا علیه السلام، چه پیش از مهاجرت اجباری به خراسان و چه پس از آن، در پاسداری ازمرزهای عقیدتی در برابر شبهات و اوهام فرق متعدد اسلامی و غیراسلامی بارزتر است. آن حضرت در فرصت‌های مختلف، به ویژه در قالب بحث و مناظره علمی با فرقی همچون واقفه، اهل حدیث، معتزله، یهود، نصارا، صابئین و زرتشتیان، برای ارشاد مردم استفاده کرده، به هدایت آنان می‌پرداختند. بهره‌گیری از محتوا و شیوه‌های مناظرات ایشان، امری است که به ویژه در عصر حاضر ضروری به نظر می‌رسد.

۸. باقری پیران‌فر، مرضیه. **موقعیت جغرافیایی و کلامی تشیع در عصر امام رضا** علیه السلام **(در ایران)**. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران، مدرسه علمیه کوثریه، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۵.

۹. باقری، سیدعباس. **دیدگاه‌های امام رضا** علیه السلام **در تفسیر و علوم قرآن**. استاد راهنما محمد علی اسدی نسب، استاد مشاور مصطفی محامی. جامعه المصطفی العالمیه، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، رشته فقه و معارف اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۷. چکیده: در این پژوهش مباحث و موضوعاتی از قبیل فضیلت و اهمیت قرآن، پدیده وحی، نزول قرآن و تبلیغ آن، اسباب نزول، قرائت صحیح، جمع و تألیف قرآن، اعجاز قرآن کریم و همچنین بحث ناسخ و منسوخ با ذکر احادیث امام رضا علیه السلام ارائه شده است.

۱۰. باقی‌پور، فاطمه السادات. **آراء سیاسی امام علی بن موسی الرضا** علیه السلام. موسسه آموزش عالی باقر العلوم علیه السلام، گروه علوم سیاسی، کارشناسی، ۱۳۸۲. چکیده: سؤال این تحقیق، اصلی علل عدم پذیرش خلافت و علل پذیرش ولایت‌عهدی از جانب امام رضا علیه السلام است، با این فرضیه که عدم پذیرش خلافت از سوی او به دلیل فقدان شرایط لازم برای حکومت خود و

پذیرش ولایتعهدی به دلیل اجبار صورت گرفته از سوی مأمون بوده است. فصل اول: تکیه بر نظرات ماوردی به عنوان عالم اهل سنت به بیان دیدگاه‌های اهل سنت در مورد جانشینی پیامبر (خلافت) و پایگاه آن، بیان آراء شیعه و موضع‌گیری آنان. فصل دوم: تاریخ زندگی امام علی بن موسی‌الرضا علیه‌السلام و انگیزه مأمون از دعوت امام برای رفتن به خراسان و پیشنهاد منصب ولایتعهدی و رد ایشان و سپس چگونگی پذیرش ولایتعهدی و حوادثی که پس از آن اتفاق افتاده. فصل سوم: بیان آراء سیاسی امام رضا علیه‌السلام در موضوعات سیاسی مختلف.

۱۱. بختیاری، زهرا. **مناسبات امام رضا علیه‌السلام با فرق شیعی غیر امامیه**. استاد راهنما نعمت الله صفری، استاد مشاور حسین‌ایزدی. دانشگاه باقرالعلوم علیه‌السلام، قم، دانشکده علوم سیاسی، اجتماعی و تاریخ، گروه تاریخ، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۹. چکیده: زمان امام رضا علیه‌السلام یکی از دوره‌هایی است که فعالیت فرق شیعی هم از لحاظ کیفیت و هم از لحاظ کمیت به اوج خود رسیده بود. بر همین اساس، موضوع پژوهش حاضر بررسی تلاش‌ها و در واقع نوع برخورد و تعامل و مناسبات امام در مقابل فرق مختلف شیعی، است.

۱۲. بدر، فرشته. **علل پذیرش ولایتعهدی امام‌رضا علیه‌السلام با رویکرد زمان‌شناسی**. حوزه علمیه قم. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران. اداره کل ساماندهی امور پژوهشی و واحدهای حوزوی، کارشناسی ارشد (سطح سه)، ۱۳۸۷.

۱۳. براتی، ملیحه. **سیره اخلاقی، سیاسی امام رضا علیه‌السلام**. استاد راهنما مجید قدیمی توکلی. مدرسه معصومیه چناران، کارشناسی (سطح دو).

۱۴. بهره‌مند جنیدآباد، طاهره. **خورشید مشرق: سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا علیه‌السلام**. استاد **راهنما** اعظم رحمت آبادی. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خراسان، مدرسه علمیه حضرت نرجس سلام الله علیها، مشهد، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۴. چکیده: شیوه طرح مباحث و موضوعات در این تحقیق، بدین‌گونه است که در تشریح سیره امام رضا علیه‌السلام، نخست دورنمایی از مراحل زندگی ایشان ارائه شده، سپس فضای اجتماعی و سیاسی عصر ایشان تشریح گردیده، آنگاه خطوط اساسی زندگانی آن پیشوای بزرگوار و مواضع سیاسی، اجتماعی ایشان مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در ادامه به بررسی فرضیه‌های پژوهش پرداخته شده که

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

عبارتند از: ۱) فعالیتهای علمی امام رضاعليه‌السلام باعث شکوفایی فرهنگ و رشد شیعه امامیه گردید.۲) پذیرش ولایتعهدی از جانب امام رضاعليه‌السلام از روی میل و رضا نبود و ایشان به ناچار مجبور به پذیرفتن آن شدند. ۳) مأمون از پیشنهاد ولایتعهدی به امام رضاعليه‌السلام اهداف سیاسی خاصی را که مهمترین آنها تثبیت حکومتش بود دنبال می‌کرد.

۱۵. بی‌نیاز، زهرا. **گذری بر زندگانی و سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا**عليه‌السلام. استاد راهنما جعفر خسرویان. حوزه علمیه خراسان، مدرسه اسلام شناسی، مشهد، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۴. چکیده: این تحقیق شامل چهار بخش است: بخش اول: کلیات. بخش دوم: گذری بر زندگی امام رضاعليه‌السلام. بخش سوم: فضائل اخلاقی امام رضاعليه‌السلام. بخش چهارم: اخلاق فردی و اجتماعی امام رضاعليه‌السلام.

۱۶. پاکپور، علی. **جایگاه امام رضاعليه‌السلام در حدیث شیعه**. استاد راهنما محمد لگنهاوسن، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، قم، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۲. چکیده: این پژوهش گزارشی از اوضاع سیاسی و فرهنگی عصر امام رضاعليه‌السلام و چگونگی برخورد آن حضرت با فرق و مذاهب گوناگون به همراه معرفی نه تن از اصحاب و یاران آن حضرت است که از ایشان روایت نقل کرده‌اند.

۱۷. پوروحدت، مهدیه. **تشیع در زمان امام رضا**عليه‌السلام. استاد راهنما لیلا خامسی پور. حوزه علمیه بانو مجتهده امین، تهران، ۱۳۸۵.

۱۸. پهلوانی، فاطمه. **سیره سیاسی اخلاقی امام‌رضا**عليه‌السلام. مدرسه علمیه فاطمة الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۸.

۱۹. ترابی‌گودرزی، اکرم. **سیره اخلاقی سیاسی امام رضا**عليه‌السلام. حوزهٔ علمیه محدثه سلام الله علیها، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۹.

۲۰. توزنده‌جانی، زهره. **سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا**عليه‌السلام. استاد راهنما زهرا حیدری، استاد مشاور صدیقه رضایی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه حضرت خدیجه سلام الله علیها، مشهد، کارشناسی(سطح دو)، ۱۳۸۳.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

۲۱. توکلی، فاطمه. **سیره سیاسی اخلاقی امام‌رضا**علیه‌السلام. استادراهنما خامسی‌پور. حوزه علمیه بانو مجتهده امین، اصفهان، ۱۳۸۴.

۲۲. تیمورزاده، معصومه. **سیره اخلاقی سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استادراهنما محمودزاده. حوزه علمیه حضرت فاطمه سلام الله علیها، تهران، ۱۳۸۳.

۲۳. جارح صبر الرحمه، حکمت. **دراسه تاریخیه تحلیلیه فی حیاه الامام الرضا**علیه‌السلام. استاد راهنما محمد دشتی، استاد مشاور علینقی ذبیح زاده. مجتمع آموزش عالی فقه، قم، رشته فقه و معارف اسلامی، کارشناسی‌ارشد، ۱۳۸۵. چکیده: تاریخ تحلیلیِ زندگانی و سیره علمی، اخلاقی و معنوی امام رضاعلیه‌السلام است، که می‌کوشد جوانب مختلف زندگانی آن حضرت از لِحاظ سیاسی، اجتماعی، علمی، دینی و اخلاقی به ویژه پس از اقامت در مدینه و دوران ولایت عهدی ایشان واکاوی و نقش حضرتش در جلوگیری از انحراف‌های فکری، فرهنگی و دینی ترسیم شود.

۲۴. جاهدی، رقیه. **زندگی اخلاقی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام **و برخورد حکومت در برابر ایشان**. استاد راهنما خدیجه بوترابی. مدرسه علمیه نورالزهرا سلام الله علیها، تهران، ۱۳۸۷.

۲۵. جردوی، خدیجه. **سیره اخلاقی سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما محمود صمدی، استاد مشاور علی محمدی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه حضرت رقیه سلام الله علیها، کاشمر، کارشناسی (سطح دو).

۲۶. جعفری ندوشن، رباب. **فعالیت‌های سیاسی و فرهنگی امام رضا**علیه‌السلام **در عصر مأمون**. استاد راهنما حکیم‌زاده. مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، جامعه الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی(سطح دو)، ۱۳۸۶. چکیده: این رساله با هدف آشنایی با زندگی امام رضاعلیه‌السلام و ردّ شبهاتی که در زندگی این امام بزرگوار است، در سه فصل تهیه شده است. در فصل اول به کلیات در سه فصل پرداخته شده است که مفهوم‌شناسی و پیشینه موضوع از جمله گفتارهای این فصل است. در فصل دوم با دو گفتار به بحث و بررسی شرایط عصر مأمون و فعالیت‌های سیاسی امام رضاعلیه‌السلام می‌پردازد. در فصل سوم در دو گفتار تحت عنوان شرایط فرهنگی عصر مأمون و فعالیت‌های فرهنگی امام رضاعلیه‌السلام به پایان می‌رسد.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

۲۷. جهانی، مرضیه. **سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما محمدحسن اکرامی‌فر. حوزه علمیه خراسان، واحد مدرسه علمیه فاطمه الزهراء سلام الله علیها، اسفراین، کارشناسی (سطح دو).

۲۸. جهانی‌پورفتیده، مریم. **ولایتعهدی حضرت امام رضا**علیه‌السلام. مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، جامعه الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۷۵.

۲۹. حسن‌پور، سیدعبدالکریم. **جریان شناسی تشیع در عصر امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما نعمت‌الله صفری فروشانی، استاد مشاور مصطفی صادقی. دانشگاه ادیان و مذاهب، دانشکده شیعه‌شناسی، رشته فرق تشیع، ۱۳۹۰. چکیده: زمان امام رضاعلیه‌السلام، به دلیل اینکه جریانهای فکری و فرقه‌های شیعی از نظر کمی و کیفی در اوج خود قرار داشتند فضای پرتحرکی ایجاد شده بود. امام رضاعلیه‌السلام رسالت اصلی خویش را در هدایت و نجات جامعه در سه محور هدایت منحرفان، پیشگیری از به دام افتادن دیگران و حفظ کیان تشیع اصیل متمرکز ساخت. این نوشتار در پنج فصل به شناسایی جریان‌های ظهور یافته و نحوه مواجهه امام رضاعلیه‌السلام با هریک از آنها، به فراخور تأثیر آن در جامعه اسلامی و شیعی پرداخته است. از جمله می‌توان شدت عمل و نحوه مبارزه امامعلیه‌السلام با جریان غلو و پدیده واقفیه را با انعطاف آن حضرت در مقابل جریان بی‌خطر یا کم‌خطری چون فطحیه مقایسه نمود.

۳۰. حسنی، جعفر. **شرایط فرهنگی عصر امام رضا**علیه‌السلام **نقش و اقدامات امام در این زمینه.** استاد راهنما حسین مرادی نسب، استاد مشاور سیدرضا میرمعینی. جامعه المصطفی العالمیه، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، رشته فقه ومعارف، گروه تاریخ اسلام، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۵. چکیده: این رساله در راستای تبیین شرایط فرهنگی عصر امام رضاعلیه‌السلام نقش و اقدامات آن حضرت در این زمینه می‌باشد که شامل طرح تحقیق، مانند سوال اصلی، سوالات فرعی و مجموعه‌ای از فرضیه‌ها و نظریه‌های مهمی است که در قالب ۶ فصل تدوین شده است.

۳۱. حسینی، رضا. **بررسی و تحلیل سیره فرهنگی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما احمد عابدی، استادمشاور حسین توسی، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، کارشناسی‌ارشد، سطح ۳، ۱۳۸۸. چکیده: این پژوهش در دو بخش تهیه و تدوین شده است. نویسنده در بخش اول به

بررسی و تحلیل فعالیت‌های فرهنگی امام رضاعلیه‌السلام پرداخته است. در بخش دوم ضمن بیان زمینه تاریخی رویدادهای سیاسی عصر حضرت، شرایط آن دوران را ترسیم کرده و در پایان دوران ولایت عهدی امام رضاعلیه‌السلام، تا شهادت را به تفضیل مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

۳۲. حسینی، سید ذبیح‌الله. **ولایتعهدی امام رضاعلیه‌السلام (۲۰۳ ـ ۲۰۱ ه.ق): زمینه‌ها و علل طرح، پذیرش و موضع‌گیری‌ها، آثار و پیامدها**. استاد راهنما محمدتقی آل غفور، استاد مشاور سیدحسین فلاح‌زاده. مرکز جهانی علوم اسلامی، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، رشته فقه و معارف اسلامی، گروه تاریخ اسلام، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۴. چکیده: دوران ولایتعهدی امام رضاعلیه‌السلام در سال‌های ۲۰۱ تا ۲۰۳ ه.ق. از مقاطع حساس تاریخ شیعه است و پژوهش حاضر با روش توصیفی- تاریخی به بررسی این موضوع در سه حوزه عوامل واگذاری ولایتعهدی به آن حضرت، علل پذیرش این امر از سوی ایشان و پیامدهای این پذیرش پرداخته است.

۳۳. حسینی، صامیه. **روش‌های کلامی امام رضاعلیه‌السلام پیرامون توحید، نبوت، امامت**. جامعه المصطفی العالمیه، مجتمع آموزش عالی فقه، گروه فقه و معارف اسلامی، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۹۰.

۳۴. حسینی شاندیز، نجمه سادات. **نگرشی بر سیره اخلاقی و سیاسی امام رضاعلیه‌السلام**. استاد راهنما سیدعلی دلبری. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه حضرت زینب سلام الله علیها، مشهد،۱۳۸۴. چکیده: آنچه در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است در بخش سیره اخلاقی امام رضاعلیه‌السلام به مباحثی پیرامون سیره اخلاقی امامعلیه‌السلام از دیدگاه دیگران و اخلاق در رفتار امامعلیه‌السلام و گزیده‌ای از اخلاق در گفتار امامعلیه‌السلام می‌باشد. و در بخش سیره سیاسی امام رضاعلیه‌السلام به مباحثی از جمله سیاست امامعلیه‌السلام در مقابل حکام زمانش (هارون، امین، مأمون)، سیاستهای فرهنگی امامعلیه‌السلام و سیاست‌های اقتصادی در تعالیم رضوی می‌باشد. نتایج حاصل از این تحقیق عبارتند از دست آموزه‌هایی در قسمت اخلاق و سیاست.

۳۵. حیدری‌گزکوه. لیلا. **سیره امام رضاعلیه‌السلام**. استادراهنما مریم رستمی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه فاطمة الزهراء سلام الله علیها، قوچان، کارشناسی (سطح دو).

۳۶. خادم‌حسین، ختام. **سیره سیاسی و اخلاقی امام رضاعلیه‌السلام در دوران ولایتعهدی**. استاد

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

راهنما فرزانه نیکوبرش. مجتمع آموزشی علوم اسلامی‌کوثر، تهران، ۱۳۸۴.

۳۷. الخاقانی، نبیل جواد محمد. **الامام علی بن موسی الرضا**علیه‌السلام **و دوره فی احداث عصره**. استاد راهنما نوال ترکی موسی. جامعه المصطفی العالمیه، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۴. (عربی)

۳۸. خدایی، فرحناز. **شیعه در زمان امام رضا**علیه‌السلام. استادراهنما احمد فرشبافیان. حوزه علمیه صادقیه، تبریز، ۱۳۸۳.

۳۹. خسروجردی، سمیه. **گزیده‌ای از مناظرات امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما زهرا محمودی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه نرجس سلام الله علیها، سبزوار، کارشناسی (سطح دو). پژوهش حاضر در چهار فصل تدوین یافته است. فصل اول: شرح و توضیح پیرامون آشنایی با زندگی‌نامهٔ امام رضاعلیه‌السلام. فصل دوم: مناظره و آداب آن و ضرورت آن در عصر امام هشتمعلیه‌السلام. فصل سوم: گزیده‌ای از مناظرات امام رضاعلیه‌السلام در باب توحید. فصل چهارم: گزیده‌ای از مناظرات امام رضاعلیه‌السلام در باب نبوت.

۴۰. خیری، سمیه. **نهضت‌های علمی و فرهنگی امام رضا**علیه‌السلام. شورای عالی حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران، مدرسه علمیه حضرت فاطمه الزهراء سلام‌الله علیها، قم، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۹۲.

۴۱. دیودل، کبری. **آفتاب خراسان: سیره اخلاقی و سیاسی حضرت رضا**علیه‌السلام. استاد مشاور بهاره جباریان. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه نرجس سلام الله علیها، فریمان، کارشناسی (سطح دو).

۴۲. رحمتی، رضا. **ما جاء عن الرضا**علیه‌السلام **فی تفسیرالقرآن**. استاد راهنما محمدهادی معرفت. مرکز مدیریت حوزه علمیه، حوزه علمیه فیضیه قم،۱۳۸۰. چکیده: این رساله دارای مقدمه‌ای در چهار بخش – معنای تفسیر، کلمات امام رضاعلیه‌السلام در مورد قرآن و ویژگی‌هایش، نقش امام رضاعلیه‌السلام در تفسیر قرآن و وجوه تفسیر حضرت بر قرآن می‌باشد. متن رساله در دو فصل آمده است: در فصل اول روایات امام‌رضاعلیه‌السلام در تفسیر سوره حمد و در فصل دوم روایات حضرت در تفسیر آیات ۱ تا ۱۲۴ سوره بقره تدوین شده است. در تبیین و تفسیر روایات به منابع فقهی مانند جواهر الکلام و شرایع الاسلام، منابع لغوی مانند مفردات راغب و منابع حدیثی مانند

کتابشناسی تحلیلی پایان‌نامه‌های رضوی حوزوی
[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

سفینه البحار رجوع شده است.

۴۳. رضایی، راضیه. **سیره تربیتی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما زهرا قدسی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه حضرت معصومه سلام الله علیها، سرخس، کارشناسی (سطح دو).

۴۴. رضایی، محدثه. **نگاهی اجمالی بر زندگی سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما فاطمه اکبرنیا. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه حضرت رقیه سلام الله علیها، کاشمر، کارشناسی (سطح دو).

۴۵. رضوی، سید دلدار حسین. **ترجمه اردو و تحقیق کتاب "قرآن حکیم از منظر امام رضا**علیه‌السلام**" اثر آیت الله جوادی آملی.** استاد راهنما سید شجاعت حسین رضوی، استاد مشاور عبدالله حاجی‌علی لالانی. مرکز جهانی علوم اسلامی، رشته فقه و معارف اسلامی، گروه علوم قرآنی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۷. چکیده: این پایان‌نامه در یک مقدمه و چهار فصل ارائه یافته است. مقدّمه: مباحثی در زمینه علمی و عینی بودن کتاب خدا و ویژگی‌های هدایت بخش آن. فصل اوّل: راه‌ها و موانع رسیدن به معرفت قرآن. فصل دوم: تفاوت میان تدبّر در قرآن و استنطاق آن و چگونگی استخراج معارف ناب قرآنی. فصل سوم: بحث درباره تشویق و ترغیب قرآن به تحقیق، تفکر، علم‌آموزی و تعقّل و منع کردن کتاب خدا از پندارها و آرزوهای باطل و طولانی. فصل چهارم: راه‌های کسب معرفت صحیح و نجات از گمراهی از منظر قرآن کریم و راهکارهای قرآن. نگارنده همچنین با اشاره به وحدت و عینیت قرآن و اهل‌بیت‌علیهم‌السلام، هماهنگی عجیب این دو عنصر هدایتگر و نورانی را توضیح می‌دهد.

۴۶. رفیعی، مرضیه. **سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما علی کاظمی، استاد مشاور محمدجواد زنجانی طبسی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه الزهراء سلام الله علیها، طبس، کارشناسی (سطح دو).

۴۷. رمضانی، معصومه. **سیاست‌های مأمون در مقابل امام رضا**علیه‌السلام. مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، جامعه الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی(سطح دو)، ۱۳۸۷.

۴۸. زاهدیان فرد، مریم. **بررسی اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شیعه با ورود امام رضا**علیه‌السلام **به ایران**. استادراهنما مسعود عبدالحسین پورفر، استاد مشاور محمدرضا جباری، دفتر

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، مؤسسه آموزش عالی حوزوی امام رضاعلیه‌السلام، گروه معارف اسلامی، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۰. چکیده: پایان‌نامه حاضر دارای سه فصل است. در فصل اول اوضاع سیاسی و اجتماعی آن دوره و همچنین وضع ایران بخصوص شهرهایی که مرکز خلافت عباسیان بود مورد بررسی قرار می‌گیرد. در فصل دوم به بررسی اوضاع و احوال فرهنگی و دینی ترجمه کتب و انگیزه مأمون از ترجمه کتب و مناظرات امام و دلیل تشکیل مجالس مناظره علما با امام رضاعلیه‌السلام پرداخته شده است. در فصل سوم به نقش ورود امام رضا به ایران و تاثیر آن در تحولات سیاسی فرهنگی و اجتماعی پرداخته شده است. همچنین به قیامهایی که در این ایام رخداد و انگیزه و آثار آنها اشاره می‌شود.

۴۹. زیدی، علی ضغیم. **تحلیل و بررسی مناظرات توحیدی امام رضاعلیه‌السلام**. جامعه المصطفی العالمیه، مجتمع آموزش عالی فقه، گروه فلسفه اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۹.

۵۰. سالاری، بتول. **سیره اخلاقی و سیاسی امام رضاعلیه‌السلام**. استاد مشاور زهره وضیع. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خراسان، مدرسه الزهرا سلام‌الله‌علیها، بجنورد، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۵. چکیده: این تحقیق، نوشتار مختصری شامل چهار بخش و در بخش دارای چندین فصل است که در آن سعی بر این بوده تا سیره اخلاقی و سیاسی امام رضاعلیه‌السلام مورد بررسی قرار گیرد.

۵۱. سپهری‌راد، مهناز. **دیدگاه‌های تفسیری امام رضاعلیه‌السلام**. استاد راهنما مائده رضایی. مرکز مدیریت حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه نرجس سلام الله علیها، سبزوار، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۹۰. چکیده: مباحث این تحقیق در چهار بخش تدوین یافته است: بخش اول: مفهوم‌شناسی تفسیر و اقسام آیات قرآن. بخش دوم: وضعیت قرآن در جامعه و دیدگاه امام رضاعلیه‌السلام. بخش سوم: مبانی، روش‌ها و منابع تفسیری قرآن از دیدگاه امام رضاعلیه‌السلام و بخش چهارم: گذری بر روایات تفسیری امام رضاعلیه‌السلام و تعدادی از روایات تفسیری اعتقادی، فقهی، اخلاقی آن حضرت.

۵۲. سجادی، سید طاهر. **تفکر عقلانی در عصر امام رضاعلیه‌السلام**. استاد راهنما محمد باقر مرتضوی نیا، استاد مشاور سید محمدعلی داعی‌نژاد. جامعه المصطفی العالمیه، مجتمع آموزش

عالی فقه، گروه فقه و معارف، فلسفه اسلامی، کارشناسی ارشد،۱۳۹۰. چکیده: هدف از این پژوهش آشنایی با سیر تحولات تفکر عقلانی است. در عصر امام رضاعليه‌السلام با استفاده از منابع قرآنی، روایی و تاریخی که در این رابطه وارد شده است. فیش‌برداری مطالب به طریق کتابخانه‌ای، نرم افزار، و طبقه‌بندی، تدوین با مراجعه به کتب لغت، تفسیری، روایی و تاریخی انجام شده است. در این رساله با بررسی آیات، روایات و فلسفه روشن می‌شود که عقل در معانی مختلف اطلاق شده است، آنچه در قرآن از آن تمجید شده معنای مصدری آن –اندیشیدن– می‌باشد که با واژه‌های مترادف آمده است.

۵۳. سرایدار، خدیجه. **نقش امام رضاعليه‌السلام در حراست از دین**. مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، جامعه الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی(سطح دو)، ۱۳۷۸.

۵۴. سلمانی‌پورمهدی‌آباد، سمانه. **امام رضاعليه‌السلام احیاگر علم کلام**. استاد راهنما اعظم رحمت آبادی، استاد مشاور سیدجمال وزیری محبوب. حوزه علمیه خراسان، مدرسه حضرت خدیجه سلام الله علیها، مشهد، کارشناسی (سطح دو).

۵۵. شفیع‌اف، یاشار. **وضعیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شیعیان امامی از شهادت امام رضاعليه‌السلام تا آغاز غیبت صغری (۲۰۳– ۲۶۰ هـ ق)**. جامعه المصطفی العالمیه، مجتمع آموزش عالی فقه، گروه تاریخ اسلام، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰.

۵۶. شفیعی، ملیحه. **سیره سیاسی و اقتصادی امام رضاعليه‌السلام**. استاد راهنما فرجی. مدرسه علمیه حضرت خدیجه سلام الله علیها، تهران، ۱۳۸۸. چکیده: این نوشتار در پنج فصل و به روش کتابخانه‌ای، با استفاده از منابع موجود به صورت توصیفی و تحلیلی، به شناسایی جریان‌های مذکور و نحوهٔ مواجههٔ امام‌رضاعليه‌السلام با هریک از آن‌ها، به فراخور تاثیر آن در جامعه اسلامی و شیعی پرداخته است. از جمله می‌توان شدت عمل و نحوه مبارزه امام با جریان غلو و پدیده واقفیه را با انعطاف آن حضرت در مقابل جریان بی‌خطر یا کم‌خطری چون فطحیه مقایسه نمود.

۵۷. صابری، منصوره. **ولایتعهدی امام رضاعليه‌السلام همراه با دیدگاه‌های دانشمندان**. مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، جامعه الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۲.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

۵۸. صاحبکاری، کلثوم. **سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما ابراهیم صابر. مدرسه حضرت معصومه سلام الله علیها، سرخس، کارشناسی (سطح دو).

۵۹. صالحی، زینب. **زندگانی حضرت علی بن موسی‌الرضا**علیه‌السلام. استادراهنما حاج غلامعلی. حوزه علمیه فاطمیه سلام الله علیها، رفسنجان، ۱۳۸۴. چکیده: این رساله به شرح زندگانی امام رضاعلیه‌السلام از زمان تولد تا شهادت می‌پردازد که در تدوین تحقیق آن، از کتب تاریخی در موضوع امام رضاعلیه‌السلام و سیره ائمه «علیهم‌السلام» استفاده شده است.

۶۰. صالحی، محمد. **حیاه الامام‌الرضا**علیه‌السلام **(الاجتماعیه و الاخلاقیه و السیاسیه)**. جامعه المصطفی العالمیه، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، ۱۳۸۸. (عربی). چکیده: این نوشتار به تشریح برخی ابعاد زندگانی و شخصیت امام رضاعلیه‌السلام از لحاظ علمی، سیاسی، اجتماعی و اخلاقی می‌پردازد. در باب اول از تحقیق با اشاره به حیات اجتماعی امام رضا و ضمن بیان کیفیت ولادت و القاب و... به گوشه‌هایی از زندگی آن حضرت در دوران پدر گرامی‌شان می‌پردازد. در باب دوم با اشاره به شخصیت اخلاقی امام رضاعلیه‌السلام زوایایی از فضیلت‌ها و رفتار اخلاقی آن امام را گزارش می‌کند. باب سوم نیز به حیات سیاسی امام رضاعلیه‌السلام اختصاص دارد.

۶۱. صفائی، فاطمه. **سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما گلثومه محمدیان. مدرسه الزهراء سلام الله علیها، شیروان، کارشناسی (سطح دو).

۶۲. صوفی، سارا. **سیره اخلاقی و اجتماعی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما احمد منتظری عزین آبادی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه پیروان حضرت زهرا سلام الله علیها، مشهد، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۴.

۶۳. ضیائی، آناهیتا. **بررسی ولایعتهدی امام رضا**علیه‌السلام. مؤسسه آموزش عالی حوزوی امام رضاعلیه‌السلام، **گروه** معارف اسلامی، کارشناسی،۱۳۷۷.

۶۴. عابدی، سیدعلی‌هاشم. **ترجمه کتاب امام علی بن موسی‌الرضا**علیه‌السلام **منادی توحید و امامت**. استاد راهنما علی عباس خان. جامعه المصطفی العالمیه، مجتمع آموزش عالی فقه، قم، رشته فقه و معارف، کارشناسی،۱۳۹۰.

۶۵. عباسی، مریم. **سیرهٔ اخلاقی سیاسی امام رضا**علیه‌السلام مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

خواهران، حوزه علمیه حضرت فاطمه (سلام الله علیها)، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۳.

۶۶. عبداله‌زاده، لیلا. **تاریخ زندگانی سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران، حوزه علمیه زینبیه سلام الله علیها، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۸.

۶۷. عزیزی، سمیه. **سیره اخلاقی سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. **استاد راهنما** محمدرضا نجاتی فرد. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه بلاغ، مشهد، کارشناسی (سطح دو).

۶۸. غفاری، فاطمه. **رسالت و جایگاه علی بن موسی الرضا**علیه‌السلام **در تثبیت حقانیت تشیع**، مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، جامعه الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی(سطح دو)، ۱۳۸۰.

۶۹. غلامی، صدیقه. **شرحی بر حدیث سلسله الذهب**. استاد راهنما محمدرضا جواهری، استاد مشاور فرح بانو اکرامی. حوزه علمیه خراسان، واحد مدرسه علمیه حضرت رقیه سلام الله علیها، مشهد، کارشناسی (سطح دو)،۱۳۸۳. چکیده: این تحقیق به شرح و بررسی حدیث مبارک سلسله الذهب می‌پردازد که از زبان مبارک حضرت ثامن الحجج علیه‌السلام در نیشابور روایت شده است. ابعاد گستردهٔ اصول دینی از دو بعد توحید (لا اله الا الله) و امامت (انا من شروطها) مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. فصل اول توضیح و شرح واژه‌های حدیث و بررسی نظریات صاحب نظران گذشته در خصوص حدیث را در بر می‌گیرد. فصل دوم و سوم به چگونگی شرایط ورود به حصن الهی که همان توحید با تأکید بر تفسیر معانی (لااله الاالله) و امام‌شناسی به شرح ویژگی‌های انسان کامل، شرایط خلیفه الهی و صفات امام می‌پردازد. در فصل چهارم اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زمان امامت امام رضا علیه‌السلام هنگام حکومت بنی عباس مورد بررسی قرار گرفته و به بیان چگونگی مسأله ولایتعهدی می‌پردازد.

۷۰. فتحی محمدآباد، نصرت. **سیری در زندگی و سیره اخلاقی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما صدیقه رضایی. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خراسان، مدرسه علمیه زهرای اطهر سلام الله علیها، مشهد، کارشناسی(سطح دو)، ۱۳۸۴. چکیده: در این تحقیق سعی شده است جنبه‌های مختلف زندگی امام رضا علیه‌السلام مورد بررسی قرار گیرد و در هر بعد، سیره اخلاقی امام مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. این تحقیق در دو بخش و چندین فصل و هر فصل در موضوعی خاص راجع به حضرت رضا علیه‌السلام تنظیم شده است.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

۷۱. فخر روحانی، زهرا. **روش‌شناسی تفسیر امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما معصومه شریفی، استاد مشاور محسن رفیعی. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران، مدرسه علمیه معصومیه سلام الله علیها،۱۳۹۱. چکیده: بر اساس این پژوهش امام رضاعلیه‌السلام از روش‌های پنجگانه تفسیر قرآن به قرآن، قرآن به سنت، روش تفسیر عقلی، علمی و اشاری استفاده نموده است. در بخش‌های دوم تا پنجم این رساله به موضوع اصلی پایان‌نامه یعنی امام رضاعلیه‌السلام و روش‌های تفسیر قرآن پرداخته است. در بخش ضمیمه تحقیق، شیوه‌ها و اقسام روایات تفسیری امام رضاعلیه‌السلام را مطرح نموده و با نگاهی به روایات تفسیری صادر شده از زبان امام رضاعلیه‌السلام به دسته‌بندی موضوعی این گنجینه گرانبها پرداخته است.

۷۲. فلاحی‌عبس‌آباد، فاطمه. **بررسی شخصیت عرفانی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما مائده رضایی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه الزهراء سلام الله علیها، چمن آباد، کارشناسی (سطح دو).

۷۳. محزونی، مبارکه. **سیره اخلاقی سیاسی ثامن‌الحجج حضرت علی بن موسی الرضا**علیه‌السلام استادراهنما مریم خاکشورمغانی. مدرسه الزهراء سلام‌الله‌علیها، بردسکن، کارشناسی (سطح دو).

۷۴. محمدیان، فاطمه. **سیرهٔ اخلاقی و سیاسی امام‌رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما علی‌اصغر رستمی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه حضرت نرجس سلام الله علیها، کاشمر، ۱۳۸۳.

۷۵. محمودی، سیدمحمد. **شیوه‌های عقلانی امام رضا**علیه‌السلام **در مناظره با پیروان ادیان و مذاهب**. استاد راهنما سیدرشید صمیمی، استاد مشاور رحیم لطفی. جامعه المصطفی العالمیه، مجتمع آموزش عالی فقه، رشته فقه و معارف، کلام اسلامی، کارشناسی‌ارشد، ۱۳۸۹. چکیده: این رساله با عنوان شیوه‌های عقلانی امام رضاعلیه‌السلام در مناظره با پیروان ادیان و مذاهب در پنج فصل تدوین شده است. در فصل اول به تبیین واژگان کلیدی عنوان از قبیل مناظره، روش‌های عقلانی و ... پرداخته شده است. در فصل دوم به مبحث معیار عقلانیت پرداخته شده است. در فصل سوم که محور اصلی تحقیق است ابتدا به انگیزه‌های مأمون از تشکیل جلسات مناظره اشاره شده است و سپس مناظره‌های حضرت با افراد اشاره شده است. در فصل چهارم به مناظره‌های حضرت با پیروان مذاهب اسلامی‌پرداخته شده است. در فصل پنجم به آثار و نتایج مناظرات حضرت با گروه‌های یاد شده پرداخته شده است.

۷۶. مرادی، نسرین. **نگرشی به سیره سیاسی و فرهنگی امام رضا**علیه‌السلام. مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، جامعه الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۴.

۷۷. مظلوم، مریم. **سیره اخلاقی سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما سیدمحمدباقر عبادی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه نرجس سلام‌الله‌علیها، بیرجند، کارشناسی(سطح دو)،۱۳۸۶.

۷۸. معتمدی، فاطمه. **نگاهی اجمالی بر زندگی سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما طاهره رحیم پورازغدی، استاد مشاور فاطمه اکبرنیا. مرکز مدیریت حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه نرجس سلام‌الله‌علیها، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۹.

۷۹. معینی، ملیحه. **خلاصه‌ای از سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما علی محمدی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه حضرت رقیه سلام الله علیها، کاشمر، کارشناسی (سطح دو).

۸۰. مغنی‌کشککی، زهرا. **سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما حسن محبی، استاد مشاور رضیه ابراهیمی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه حضرت نرجس سلام الله علیها، تربت جام، کارشناسی (سطح دو). چکیده: این تحقیق در پنج بخش جمع‌آوری شده است. بخش اول: کلیات. بخش دوم: فرازی از زندگانی و سیره رضوی. بخش سوم: اثبات امامت حضرت و مبارزه با انحطاط. بخش چهارم: امام رضاعلیه‌السلام در ایران. بخش پنجم: بعد سیاسی حضرت و چگونگی عملکرد با حاکمان مختلف و بخش ششم غروب ماه غریبستان.

۸۱. مقدسی، زهرا. **سیره فرهنگی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما زهرا عبداللهی. مدرسه علمیه بانو مجتهده امین، تهران، ۱۳۸۸. چکیده: این پژوهش در دو فصل تنظیم شده است. نگارنده در فصل اول سیرهٔ فرهنگی امام رضاعلیه‌السلام را بررسی می‌کند و بر مسائلی از قبیل شخصیت علمی و فرهنگی امام رضاعلیه‌السلام، پاسخ امام رضاعلیه‌السلام به شبهات واقفیه، تبیین مسائل دینی توسط حضرت می‌پردازد. مولف در فصل دوم بررسی سیره سیاسی امام رضاعلیه‌السلام را مورد بررسی قرار می‌دهد و به مباحثی چون سفر تاریخی امام از مدینه تا مرو، مسأله ولایتعهدی و شهادت امام رضاعلیه‌السلام اشاره می‌کند.

۸۲. مقیسه، زهرا. **درآمدی بر مکتب تفسیری امام رضا**علیه‌السلام. مرکز مدیریت حوزه علمیه

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

خواهران، جامعه الزهرا سلام‌الله‌علیها، کارشناسی ارشد (سطح۳)، ۱۳۸۹. چکیده: مکتب تفسیری امام هشتم علیه‌السلام، مکتب تفسیری جامعی بوده است و با توجه به شرایط خاص دوران امام رضا علیه‌السلام، که دوران اوج‌گیری گرایش مردم به اهل بیت علیهم‌السلام، گسترش مباحث مختلف قرآنی و کلامی و شبهات و دوران اوج مناظرات بوده است، خدمات منحصر به فردی از جانب ایشان صورت گرفته است. این رساله به طرح پرسشهایی پرداخته و در طول پنج فصل، با بهره‌گیری از قرآن کریم، کتابهای تفسیری، کتابهای روایی‌عام، کتابهای روایی‌خاص روایات امام رضا علیه‌السلام، کتابهای تاریخی، کتابهای رجالی، برنامه‌های نرم‌افزاری و غیره به پاسخ آنها همت گمارده است. فصول این پژوهش عبارتند از: فصل اول: مباحث مقدماتی شامل تبیین موضوع، پیشینه بحث، ضرورت تحقیق، اهداف تحقیق، سوالات اصلی و فرعی، روش تحقیق و مباحث مفهوم‌شناسی و مقدماتی. فصل دوم: نقش ویژگی‌های عصر هر امام در مکتب تفسیری ایشان و بررسی زندگی امام رضا علیه‌السلام به طور اجمالی. فصل سوم: بررسی منابع تفسیری مورد استفاده امام هشتم علیه‌السلام در فهم مراد خداوند متعال. فصل چهارم: بررسی روشهای تفسیری امام علی بن موسی الرضا علیه‌السلام. فصل پنجم: گوشه‌ای از خدمات قرآنی حضرت.

۸۳. ملکی، نرگس. **سیره اخلاقی سیاسی امام رضا** علیه‌السلام. استاد راهنما قاسم صالحی. حوزه علمیه حضرت نرجس سلام الله علیها، زاهدان، ۱۳۸۶.

۸۴. منصوری، رقیه. **گذری بر زندگانی ثامن الائمه** علیهم‌السلام. مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، جامعه الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۷۵.

۸۵. موسوی، سید محسن. **امامت از دیدگاه امام رضا** علیه‌السلام. استاد راهنما محمدجعفر خوشنویس، استاد مشاور عزالدین رضانژاد، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، سطح ۴، ۱۳۸۷. چکیده: این رساله به تبیین ویژگی‌ها و اوصاف امام و امامت از نگاه امام رضا علیه‌السلام می‌پردازد که در ۵ فصل تهیه و تنظیم شده است. در فصل اول ضمن بررسی جامعه اسلامی دوران امام هشتم، به ولایت‌عهدی امام و هدف مأمون از واگذاری ولایت‌عهدی اشاره شده و سپس به ترسیم فضای فرهنگی دورهٔ امام رضا علیه‌السلام پرداخته است. در فصل دوم نقش امام رضا علیه‌السلام در ارتقای بینش جامعه اسلامی مورد کنکاش قرار داده شده است و فلسفهٔ امامت در اندیشه امام

رضاعلیه‌السلام نیز در فصل سوم مورد بحث قرار گرفته است. در فصل چهارم به جایگاه امامت نزد امام رضاعلیه‌السلام اشاره شده است و در فصل پنجم اوصاف امام از دیدگاه حضرت رضاعلیه‌السلام که شامل عصمت و علم امام است تبیین شده است.

۸۶. موسوی، سیدنورالله. **بررسی و تحلیل اوضاع فرهنگی، سیاسی و اجتماعی شیعه در عصر امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما جواد سلیمانی، استاد مشاور حسین مرادی نسب. جامعه المصطفی‌العالمیه، مجتمع آموزش عالی‌فقه، رشته فقه و معارف، تاریخ‌اسلام، کارشناسی، ۱۳۹۰.

۸۷. موسوی، عبدالعزیز. **جلوه‌های وحدت در سیره و سخن امام کاظم و امام رضا**علیهماالسلام. استاد راهنما سیدمحمدعلی موسوی، استاد مشاور عزت‌الله مولایی‌نیا. جامعه المصطفی العالمیه، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، گروه تاریخ اسلام، ۱۳۸۸. چکیده: این پژوهش در چهار فصل تدوین شده است. فصل اوّل: بررسی مفهوم قول و سیره در لغت و اصطلاح پرداخته، اصول ثابت و متغیر سیره و حجیت سیره امامان کاظم و رضاعلیهماالسلام درباره وحدت سیاسی و اجتماعی و ادلّه حجیت سیره آنان به مقتضای عصمت شان، مفهوم‌شناسی وحدت و انواع آن، وظایف حکومت اسلامی در ایجاد روابط با سایر کشورها و اهداف کلّی در حوزه سیاست خارجی، نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، تحکیم روابط با دیگر کشورها، حفظ وحدت سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی در پرتو قرآن و نبوّت پیامبران الهی. فصل دوم: تبیین ابعاد وحدت در سیره و سخنان امام کاظمعلیه‌السلام و نمونه‌هایی از ایجاد وحدت. فصل سوم: نمونه‌هایی از وحدت اسلامی در سیره و سخنان امام رضاعلیه‌السلام و گفتارها و رفتارهای وحدت آفرین آن امام. فصل چهارم: آفات موانع و آسیب‌های وحدت اسلامی، اعمّ از آسیب‌های بیرونی و درونی.

۸۸. مومن‌طرقی، شهربانو. **سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما علی محمدی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه حضرت رقیه سلام‌الله‌علیها، کاشمر، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۴.

۸۹. مهدی‌زاده‌اول، بی‌بی معصومه. **امام رضا**علیه‌السلام **از مدینه تا مرو**. استاد راهنما محمدجواد زنجانی‌طبسی. حوزه علمیه خراسان، مدرسه الزهراء سلام‌الله‌علیها، طبس، کارشناسی(سطح دو).

۹۰. میرخلف زاده، اعظم. **فرازهایی از زندگانی امام علی‌بن موسی‌الرضا**علیه‌السلام **همراه با سیرهٔ**

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

اخلاقی، علمی و سیاسی آن حضرت. استاد راهنما رسول قربانی مقدم. حوزه علمیه نفیسه، اصفهان، ۱۳۸۴.

۹۱. نادری چگنی، مژگان. **سیره اخلاقی و سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما فروزان نجفی. حوزه علمیه امام خمینی (ره)، کرمانشاه، ۱۳۸۳.

۹۲. ناظردوست، بتول. **شیعه در زمان امام‌رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما احمد بان پور. حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه حضرت رقیه سلام الله علیها، مشهد، کارشناسی (سطح دو).

۹۳. نظریان، فاطمه. **آیه رحمت خلق: سیره اخلاقی، سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما مریم افخم بطحائی. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران، مدرسه علمیه حضرت نرجس سلام الله علیها، مشهد، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۴.

۹۴. نعمتی، اسماعیل. **تحولات خلافت عباسیان و ولایتعهدی امام‌رضا**علیه‌السلام. دانشگاه باقرالعلوم‌علیه‌السلام، گروه علوم‌سیاسی، کارشناسی، ۱۳۸۱. چکیده: این پژوهش به تحولات عباسیان، تا عصر مأمون و انگیزه‌های وی از واگذاری ولایتعهدی به امام‌رضاعلیه‌السلام و همچنین به موضع‌گیری‌های امام رضاعلیه‌السلام در مقابل اقدامات مأمون و نتایج تحمیل ولایتعهدی به آن حضرت می‌پردازد که در سه بخش ارائه می‌گردد. بخش اول: چارچوب نظری، تعریف مشروعیت و بیان انواع مشروعیت از دیدگاه ماکس وبر. بخش دوم: تحولات خلافت عباسیان و علل پیروزی و ماهیت خلافت آنها و قیام‌های علویان تا عصر مأمون. بخش سوم: آشنایی با انگیزه‌ها و اهداف مأمون از واگذاری ولایتعهدی به امام رضاعلیه‌السلام و عکس العمل و نحوه رفتار آن حضرت در مقابل مأمون.

۹۵. نوریان زواره، فاطمه. **نقش امام موسی کاظم و امام رضا**علیهما‌السلام **در تبلیغ و نشر فرهنگ اسلامی**. مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، جامعه الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۷۹.

۹۶. وارسته، سکینه. **سیره اخلاقی سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما اعظم حاجی‌زاده‌نداف. حوزه علمیه خراسان، واحد مدرسه علمیه حضرت رقیه سلام‌الله‌علیها، مشهد، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۳.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]

۹۷. یوسفی اسکندری، ام‌البنین. **فلسفه ولایتعهدی امام رضا**علیه‌السلام. مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، جامعه الزهرا سلام الله علیها، کارشناسی (سطح دو)، ۱۳۸۴.

مروری تحلیلی

در بررسی این پایان‌نامه‌ها، تقسیم موضوعی زیر به دست می‌آید:

سیره اخلاقی – سیاسی امام رضاعلیه‌السلام	۳۹ پایان‌نامه
ابعاد کلامی و عقیدتی امام رضاعلیه‌السلام	۱۷ پایان‌نامه
ولایت‌عهدی، و زندگی سیاسی حضرتش	۱۴ پایان‌نامه
بررسی تاریخی زندگانی آن حضرتش	۱۳ پایان‌نامه
تفسیر و علوم قرآنی	۶ پایان‌نامه
کلیات زندگانی حضرت	۴ پایان‌نامه
حدیث و علوم حدیثی	۲ پایان‌نامه
جلوه‌های تربیتی و عرفانی	۲ پایان‌نامه

چنانکه در این جدول دیده می‌شود، نزدیک به ۴۰ درصد پایان‌نامه‌های حوزوی در زمینهٔ سیره اخلاقی- سیاسی امام رضاعلیه‌السلام است. در این بخش، احتمال کار تکراری و عدم نوآوری بیشتر است. این نکته می‌رساند که مسئولان پژوهشی حوزه‌ها باید در نوآوری موضوع رساله‌ها بیشتر دقّت کنند و به جوانبی توجه بیشتر کنند که کمتر بدان پرداخته شده است.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.42.5.2]